

СТ А Н О В И Щ Е

От: *Доц. д-р Мария Георгиева Паскалева; Югозападен университет „Неофит Рилски“, катедра „Финанси и отчетност“;*

Научна специалност: *„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“, ПН 3.8 Икономика*

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност в УНСС.*

Автор на дисертационния труд: *Виолета Николаева Тодорова*
Тема на дисертационния труд: *Необслужваните кредити – причини, последствия и възможни решения*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №709/06.03.2025 г. на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ към катедра „Финанси“, Финансово-счетоводен факултет на УНСС професионално направление 3.8 Икономика съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС №1055/30.03.2018 г. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 12.03.2018 г. – 12.03.2022 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд, озаглавен **„Управление на необслужвани кредити в банковия сектор“**, е структуриран по класически образец, включващ увод, четири основни глави, заключение, списък с използваната литература и приложения. Темата е **актуална**, предвид значимостта на необслужваните кредити за финансовата стабилност, както на банковата система, така и на националната икономика като цяло. **Целта** на изследването е да се проучи същността, причините и динамиката на

необслужваните кредити, както и да се предложат конкретни подходи и решения за ефективното им управление. Общият обем на дисертацията – 355 страници, изцяло отговаря на утвърдените стандарти. Използваните литературни източници (164 на брой) са напълно удовлетворителни като времева актуалност и тематична насоченост.

В Увода са включени изискуемите елементи – обект и предмет; основна цел; методологически инструментариум (който е използван адекватно и продуктивно); теоретична рамка; логика (план) на изследването; изследователски хипотези.

Всяка глава на дисертационния труд надгражда предходната и води към постигането на целта и задачите на изследването. Връзката между главите е добре изградена – преминава се от теоретичен анализ, през емпирично изследване, към синтез и практическо приложение.

В Първа глава се разглеждат основните понятия, свързани с кредитния риск и обслужваните кредити. Направен е анализ на факторите, които влияят върху възникването на проблемни кредити, и се проследява еволюцията на концепциите за управление на кредитния риск. Главата предоставя стабилна теоретична рамка, върху която се изгражда по-нататъшното изследване. Втора глава притежава изследователски характер и съдържа задълбочен анализ на тенденциите и структурните характеристики на обслужваните кредити в България за периода 2007–2023 г. Извършено е и сравнително изследване с други държави от Европейския съюз. Представени са фактори, които обуславят различията между страните, както и ефекти от приложените регулаторни мерки. Главата демонстрира аналитичния капацитет на автора и допринася за емпиричното обосноваване на изводите. Глава Трета представлява емпиричната част на дисертационния труд. Представени са данни за относителния дял на обслужваните кредити в България. Чрез иконометричен анализ са изследвани факторите, влияещи върху относителния дял на обслужваните кредити в България и влиянието на обслужваните кредити върху икономическия растеж. Многофакторният регресионен анализ на показателите, влияещи върху обслужваните кредити в България, е приложен към три групи променливи: фактори, влияещи върху относителния дял на обслужваните и реструктурирани кредити на нефинансовите предприятия, на потребителските кредити, и на жилищните кредити на домакинствата. Чрез еднофакторен регресионен анализ е изследвано влиянието на относителния дял на обслужваните и реструктурирани кредити върху темпа на прираст на БВП за два вида

кредити - на нефинансовите предприятия и на потребителските кредити. В иконометричните анализи са използвани динамични редове с тримесечни статистически данни на БНБ и на НСИ. В четвърта глава се предлага интегриран модел за управление на необслужвани кредити, базиран на добри европейски практики и адаптиран към българската реалност. Представени са конкретни препоръки към банковите институции и регулаторните органи. Тази глава обединява теоретичните постановки и емпиричните наблюдения от предходните части и демонстрира **висока степен на научно-приложен принос**.

Използваната научна литература обхваща нормативни документи, научни публикации, отчети на международни институции и реални данни от практиката. Изключително добро впечатление прави, че докторантът демонстрира висока степен на познаване на научната литература по изследваната проблематика, адекватно и продуктивно я използва и коментира мотивирано и компетентно.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В дисертационния труд са постигнати **значими и добре обосновани научни и научно-приложни резултати**, които се отличават с висока степен на аналитичност, интердисциплинарност и приложимост. Особено силно впечатление прави задълбоченият **анализ на динамиката и структурата на необслужваните кредити в българската банкова система**, обхващащ продължителен времеви период (2007–2023 г.) и включващ разнообразни макро- и микроикономически индикатори.

Чрез **сравнителен анализ с практики и показатели от други държави в ЕС**, дисертацията надхвърля чисто националната рамка и предлага перспективи за адаптиране на европейски политики и регулации към българския контекст. Този подход разширява обхвата на изследването и му придава **международна релевантност**.

Предложеният от автора **интегриран модел за управление на необслужвани кредити** е значим принос с висока практическа стойност. Той обединява институционални, регулаторни и банкови аспекти и отчита както спецификата на българския пазар, така и насоките на наднационални регулатори.

Методологията на изследването е силна страна на труда. Авторът използва интердисциплинарен подход, комбиниращ:

- икономически анализ,

- индуктивно-дедуктивен метод,
- емпирични наблюдения и обработка на реални статистически данни,
- сравнителен анализ.

Този подход осигурява **надеждност, репрезентативност и впрактическа приложимост на резултатите.**

В изпълнението на поставените **цели и задачи** се наблюдава **висока степен на вътрешна логическа последователност**, като всяка глава надгражда предходната. Изводите и препоръките са **не само теоретично обосновани, но и практически приложими**, включително в контекста на текущата регулаторна рамка на ЕС.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд са значителни и оригинални. Авторът демонстрира **висока степен на самостоятелност, аналитично мислене и иновативност**, както при формулирането на хипотези, така и при изработването на приложими решения. Сред основните приноси с научен и научно-приложен характер се открояват:

- Систематизация и критичен анализ на теоретичните подходи към управлението на необслужвани кредити;
- Разграничаване на външни и вътрешни фактори, обуславящи възникването на необслужвани кредити, с акцент върху тяхното взаимодействие;
- Идентифициране на несъответствия и дефицити в нормативната и институционална рамка в България спрямо стандартите на ЕС.
- Предложението за създаване на **адаптиран модел за управление на необслужвани кредити**, приложим в българските банки, съобразен с националната икономическа специфика;
- Конкретни **мерки и механизми за подобряване на процесите по управление на кредитния риск**, включително насоки за ранна превенция, реструктуриране и събираемост;
- **Препоръки към регулаторните органи** относно хармонизирането на националните политики с изискванията на наднационалните регулатори.

Всички приноси са **ясно дефинирани, аргументирани и методически издържани**, като разширяват границите на знанието в областта на управлението на банковия риск и предлагат решения с **висока практическа стойност** за банковия сектор, регулаторите и икономическата политика като цяло.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикационната дейност на докторанта демонстрира **висока степен на ангажираност с тематиката на дисертационния труд** и активна научна работа по време на обучението. Представените публикации са **релевантни по съдържание** и са в **пълно съответствие с основните направления на изследването**, а именно – управление на кредитния риск, особености на необслужваните кредити, банкови политики и регулации в рамките на Европейския съюз.

Публикациите са публикувани в издания с **научно рецензиране**, което свидетелства за тяхното качество и валидиране от научната общност. Освен това, част от материалите са представяни и на научни форуми и конференции, което показва **активен диалог с академичната среда** и възможност за критично обсъждане на резултатите от изследването.

В обобщение, **публикационната активност на докторанта е адекватна по обем и съдържание**, и **пълноценно отразява и подкрепя темата, целите и резултатите от дисертационния труд**.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът на дисертационния труд е в обем от 60 страници. Неговата структура и съдържание са методологично издържани и представят съдържанието, целите, задачите, методите и подходите, използвани в дисертацията. Тази констатация позволява да се заключи, че авторефератът е в съответствие с изискванията на ЗРАС.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам сериозни съдържателни критични бележки. *Препоръчвам* на докторант Виолета Тодорова да разшири публикационната си активност, като представи резултатите от дисертационния труд пред по-широка международна научна и академична общественост посредством публикуване на основните резултати в научни списания с импакт фактор и импакт ранг.

8. Заключение

Дисертационният труд на докторант Виолета Тодорова отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото прилагане. Публикациите разкриват, че тя притежава добра подготовка и разкриват високи изследователски качества.

С написания дисертационен труд и публикациите към него докторант Виолета Тодорова покрива минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Гореизложеното ми дава основание да изразя своята положителна оценка за дисертационния труд и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да вземат решение за присъждане на образователната и научна степен *„доктор“* по научната специалност **„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“**, професионално направление **3.8. Икономика, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки.**

08.04.2025 г. / гр. София

Подпис: .....